

HI08

kertauskurssi

HI05 Ruotsin itämaasta Suomeksi

Suomen historia pikana

n. 1150 - 1808

Siis Ruotsi(-Suomen)

Suomen historia pikana, n. 1150 – 1808

Pistä aikajärjestykseen Suomen historian merkkipaaluja.

- Parin kanssa
- Ilman apuvälineitä

- Nuijasota
- Suuri Pohjansota
- Kalmarin Unioni
- Turku ja Turun tuomiokirkko
- Kustaa Vaasa valtaan, Suomi luterilaiseksi
- Suomen sota
- Raamattu kokonaan Suomeksi
- Hattujen sota
- Turun Akatemia
- Liikkalan nootti, Anjalan liitto ja Värälän rauha
- 30-vuotinen sota ja hakkapeliitat
- Ristiretket Suomeen
- Pähkinäsaaren rauha
- Iso viha
- Turun rauha

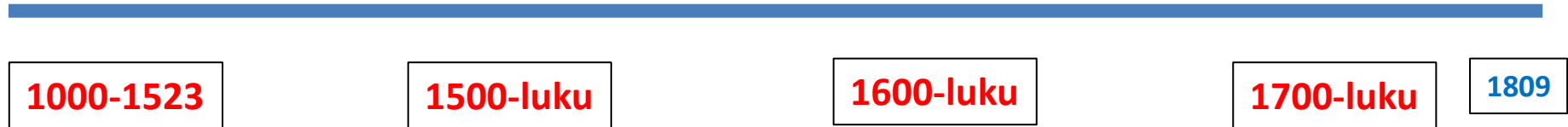
Vastaukset merkkipaaluihin

- Ristiretket Suomeen v. 1150→
- Turku ja Turun tuomiokirkko v. 1300
- Pähkinäsaaren rauha v. 1323
- Kalmarin Unioni v. 1397-1521
- Kustaa Vaasa valtaan, Suomi luterilaiseksi v. 1523
- Nuijasota v. 1596-1597
- 30-vuotinen sota ja hakkapeliitat v. 1618-1648
- Turun Akatemia v. 1640
- Raamattu kokonaan Suomeksi v. 1642
- Suuri Pohjansota v. 1700-1721
- Iso viha v. 1714-1721
- Hattujen sota v. 1742-1743
- Turun rauha v. 1743
- Liikkalan nootti, Anjalan liitto ja Värälän rauha v. 1788-1789
- Suomen sota v. 1809

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

- Suomi oli keskiajalta autonomian aikaan asti osa Ruotsin valtakuntaa. Varhaisemmissa suomalaisissa historiiteoksissa Ruotsin valtakuntaa kutsuttiin usein ”Ruotsi-Suomeksi”.
- Pohdi, missä määrin Suomella oli erityisasema Ruotsin valtakunnassa ja onko mainittu nimitys perusteltu.
- Tee aikajana vuosisadoittain - niihin tapahtumat!
- Huom! Pohdi ja perustele. Vois siis olla puolesta ja vastaan.

Ruotsi-Suomen historian aikajana

Suomen varhaishistorian aikajana

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

K2009/7: Missä määrin Suomella oli erityisasema Ruotsin valtakunnassa? Tarkastele kysymystä eri kannoilta.

1000-1523
= keskiaika

1523-1600
= uusi aika

1600-luku
= itsevaltius

1700-luku
= valistus, hyöty

1809
= autonomia

Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

Keskiajalla:

- Suomen valloitus – ristiretket
- Suomi puskurina itää vastaan
- uusi talousalue

• Esimerkkejä:

- ruotsi virkakielenä
- samat lait ja talous
- oikeus lähettää säätyjen edustajia valtiopäiville
- sama uskonto, oma arkkipiispa

- **Kuitenkin maakunta oli yleensä sivuosassa valtakunnan hallinnossa ja päätöksenteossa.**

Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

Uudella ajalla (1500-l) uusi merkitys:

- **Kustaa Vaasan uudistukset**
  - Koskivat myös Suomea (itäraja!)
  - Suomi tuli tärkeämmäksi!
- **Suomen alueella ajoittain erikoisjärjestelyjä:**
  - Juhana Herttua 1500-l
  - Nuijasota
  - mutta hallintojärjestelmä muutoin sama kuin Ruotsissa

Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

Suurvaltakaudesta (1600-l) uusi merkitys:

- Ruotsista suurvalta
  - Venäjä heikko
  - Mielenkiinto kohdistui Eurooppaan
- Suomen alueella:
  - kenraalikuvernööri Per Brahe
  - Uudistuksia kirkkoon, hallintoon, talouteen (merkantilismi, koululaitos, hallinto, koulut, uudet kaupungit)
  - Hallintojärjestelmä sama kuin Ruotsissa

Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

Suurvalta-aseman romahdettua (1700-luku) erityishuomiota alueen puolustukseen ja muuhun kehitykseen.

- Svartholma ja Viapori

- Isoviha

- Hattujen sota ja pikkuviha

- Rajan siirtyminen lännemmäksi

- Ei ajatusta kansallisesta erityisyydestä ja itsenäisyydestä ennen 1700-luvun loppua.

- ei vielä nationalismia

- Hyödyn aikakausi – 1700-luku (valistus)

- Kustaa III sodat ja Suomen sota – ero Venäjältä.

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

- **SUOMI OSAKSI RUOTSIA (n. 1000-1523)**
  - Suomen valloitus – ristiretket
  - Kirkon ja kruunun valta - säädöt
  - Keskiajan arki
  - Pohjolan valtakuntien liitto – Kalmarin unioni
- **VALTION SYNTY (1523-1600)**
  - Kustaa Vaasan uudistukset
  - Kamppailu Ruotsin kruunusta
- **SUURVALLAN SYNTY (1600-luku)**
  - Itämeren suurvalta – Kustaa II Aadolf
  - Aatelisvallasta yksinvaltaan - Kristiina
  - Valtion ja kansan talous
  - Ankarat arki ja puhtasoppisuus
- **HYÖDYN JA VALISTUKSEN AIKA (1700-luku)**
  - Suurvallan romahdus – Kaarle XII
  - Säätyvallasta kuninkaanvaltaan - Hyödyn aika
  - Sivistyksen vuosisata
- **RUOTSIN AIKA PÄÄTTY (1800-luku)**
  - Suomesta osa Venäjää, autonomia!

KESKIAIKA

- Uskonto
- Hallinto
- Talous
- Linnat

UUSI AIKA

- Uskonpuhdistus
- Renessanssi
- Nuijasota

SUURVALTA-AIKA

- Ruotsin suurvaltakausi

VALISTUKSEN JA HYÖDYN KAUSI

- Suuri Pohjan sota
- Iso ja pikkuviha
- Hattujen sota
- Kustaa III aika ja sodat

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

- Suomi oli keskiajalta autonomian aikaan asti osa Ruotsin valtakuntaa. Varhaisemmissa suomalaisissa historiiteoksissa Ruotsin valtakuntaa kutsuttiin usein ”Ruotsi-Suomeksi”.
- Pohdi, missä määrin Suomella oli erityisasema Ruotsin valtakunnassa ja onko mainittu nimitys perusteltu.
  - Tee aikajana vuosisadoittain - niihin tapahtumat!
- **Huom! Pohdi ja perustele. Vois siis olla puolesta ja vastaan.**

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

Joitakin perusteluja Suomen erillisaseman puolesta:

- Maantieteellinen etäisyys emämaasta
- Toisinaan mahtimiehet hallitsivat Suomen alueella emämaasta melko riippumattomasti (esim. Juhanan herttuakunta tai Klaus Fleming Suomen käskynhaltijana)
- Suomen kieli asetti erityisvaatimukset
- Suomen merkitys “rajaseutuna” Venäjää vastaan
- Suomen merkitys verojen ja sotaväen lähteenä.
- Kaupan merkitys.
- **Vaihteli eri aikoina!**

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

Myös joitakin perusteluja sitä vastaan:

- Ruotsin valtakunnan laki koko maassa.
- Kuninkaan asema itsevaltiuden aikakaudella.
- Verojen kerääminen valtion kassaan.
- Varsin vähäinen merkitys päätöksenteossa.
- Suomella ei ollut merkittävää erityisasemaa valtakunnassa, vaan Suomi oli yksi valtakunnan tasavertainen osa, jota kutsuttiin keskiajalla itämaaksi, myöh. Suomi.
- ”Ruotsi-Suomi”-nimityksen taustalla vaikutti nationalistinen tarve keksiä itsenäiselle Suomen valtiolle historiallisia perusteluita = historiapolitiikkaa.

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

Summa summarum: Nimitys Ruotsi-Suomi ei ole perusteltu.

- Suomi oli Ruotsin valtakunnan itäinen osa ilman myönteistä tai kielteistä erityisasemaa.
- Koko valtakunnassa oli käytössä samat lait, talousjärjestelmä, virkakieli ja oikeus lähettää edustajia valtiopäiville.
- Käsitys erityisasemasta on luotu 1800-l kansallisromantiikan aikana, jolloin haluttiin korostaa Suomen omaa historiaa kansakuntana.
- Sitä perusteltiin esim. maantieteellisellä etäisyydellä Tukholmasta tai Juhana-herttuan ja kenraalikuvernööri Per Brahen hallintokausilla.
- Ennen 1800-lukua ei ollut ajatusta suomalaisten kansallisesta erityisyydestä tai itsenäisyydestä.
- Ruotsi-Suomi -termin käyttöä voi pohtia esimerkkinä historian poliittisesta käytöstä = historapolitiikkaa!

Ruotsin ajan perintö: Suomen itärajan kehitys

Tehtävä

- Miten Suomen itäraja on muuttunut kartoissa?
- Mitkä tekijät selittävät muutoksia?

Stolbovan rauha 1617

Uudenkaupungin rauha 1721

Turun rauha 1743

Haminan rauha 1809*

Ruotsiin liitetty alue

Ruotsin menettämä alue

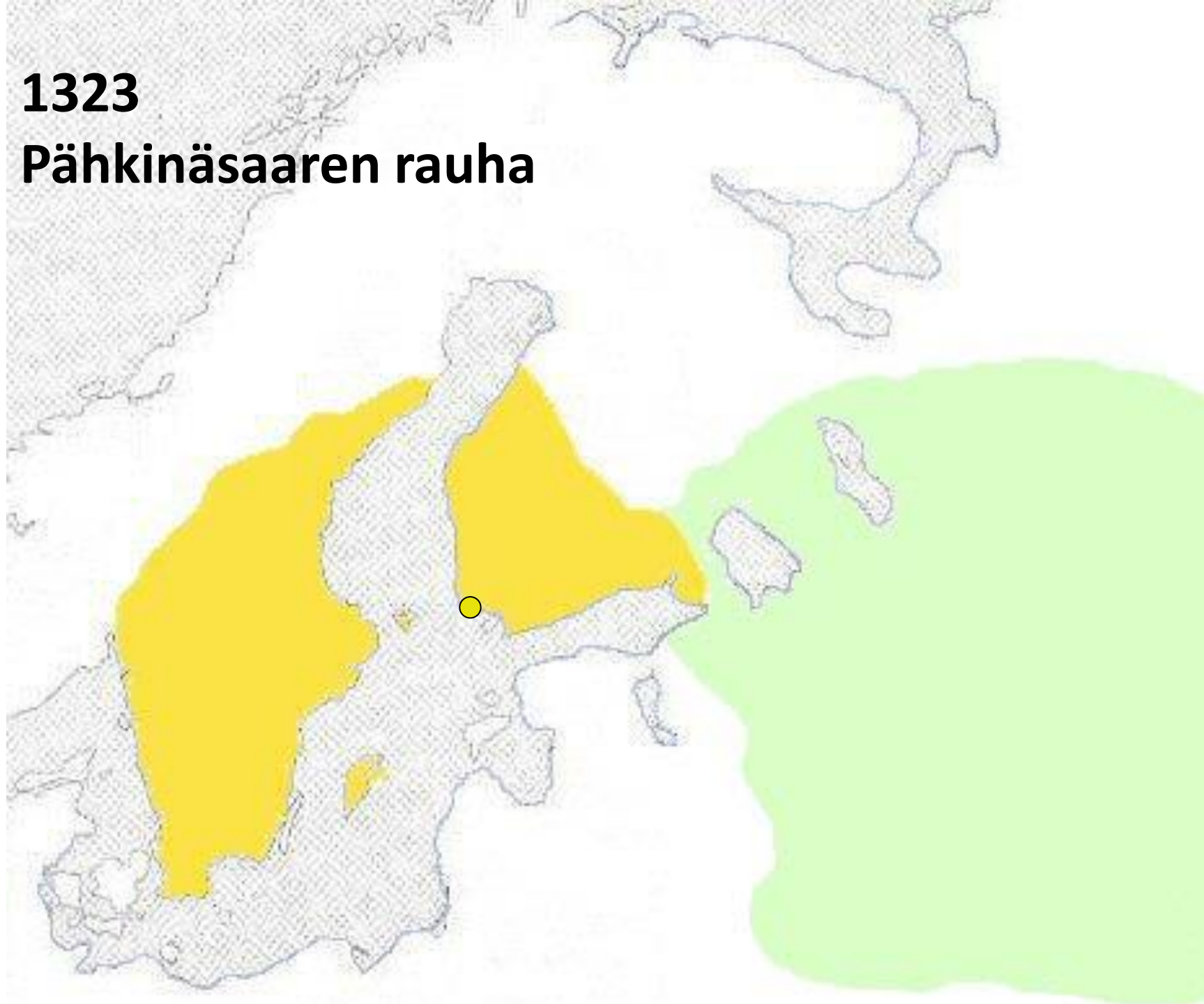
Merkkien selitykset koskevat kaikkia kartoja

*Niin sanottu Vanha Suomi liitettiin Suomeen vuonna 1812.

Suomen alueet keskiajalta 1830-luvulle

1323

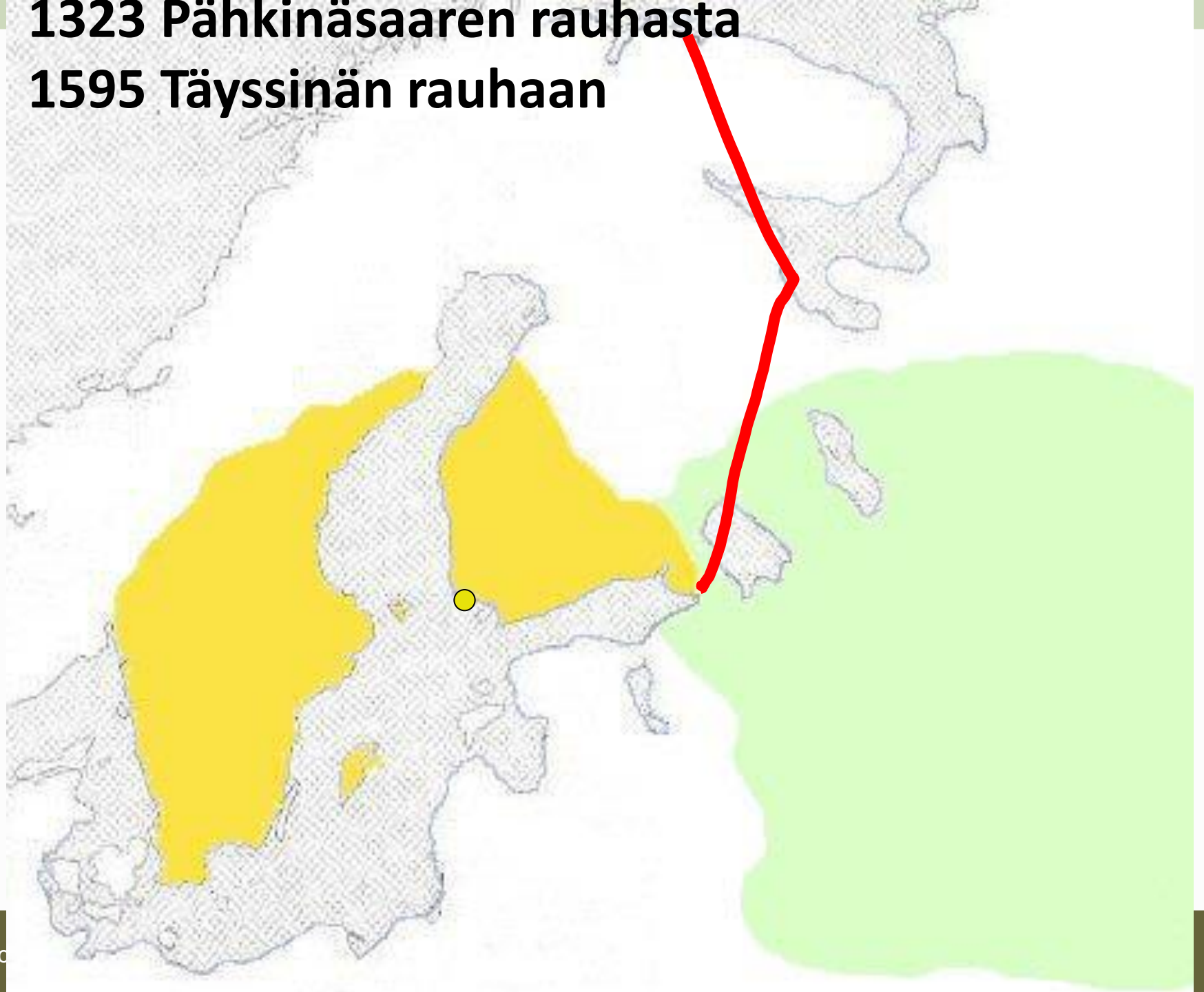
Pähkinäsaaren rauha

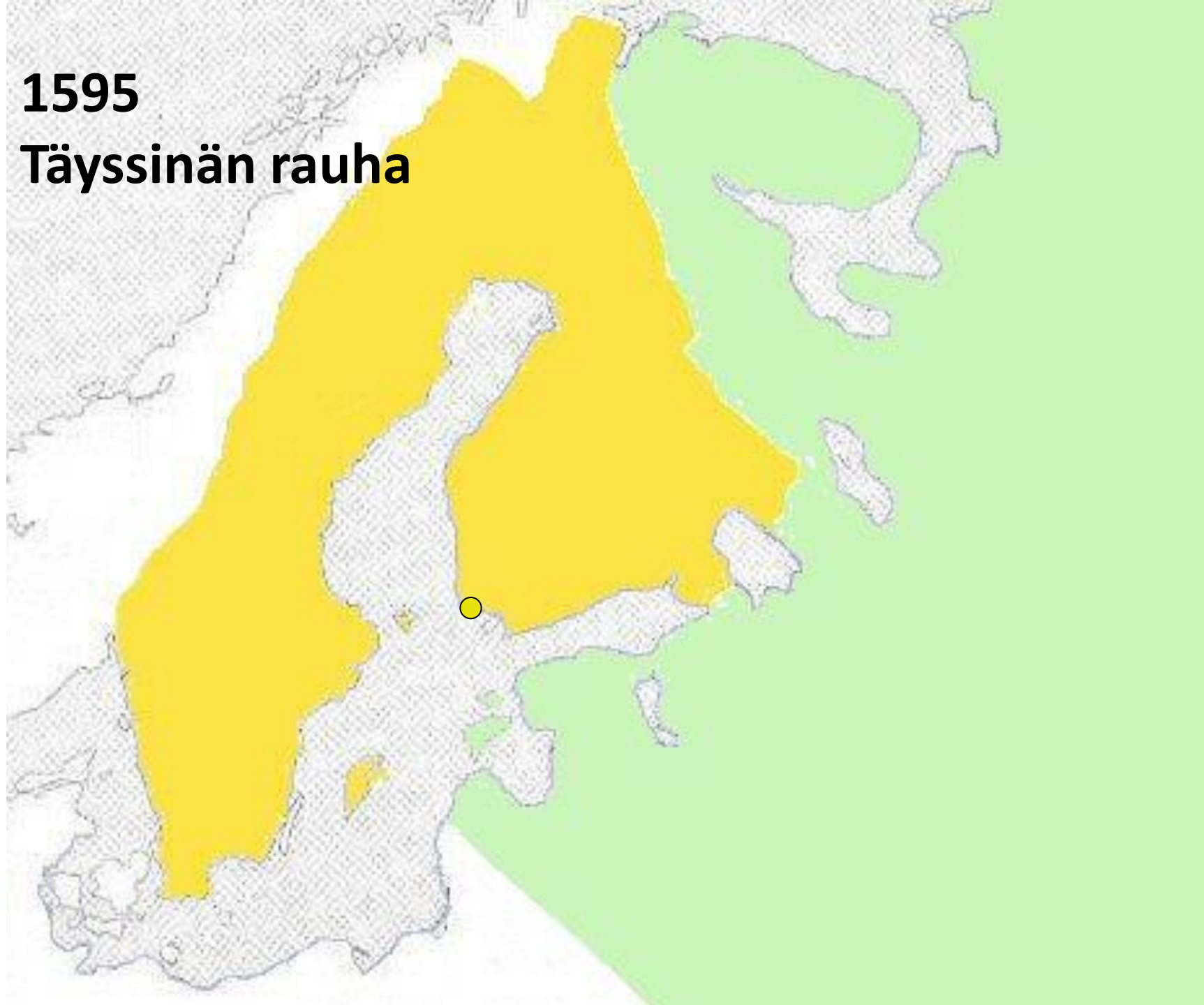

1323 Pähkinäsaaren rauhasta
1595 Täyssinän rauhaan

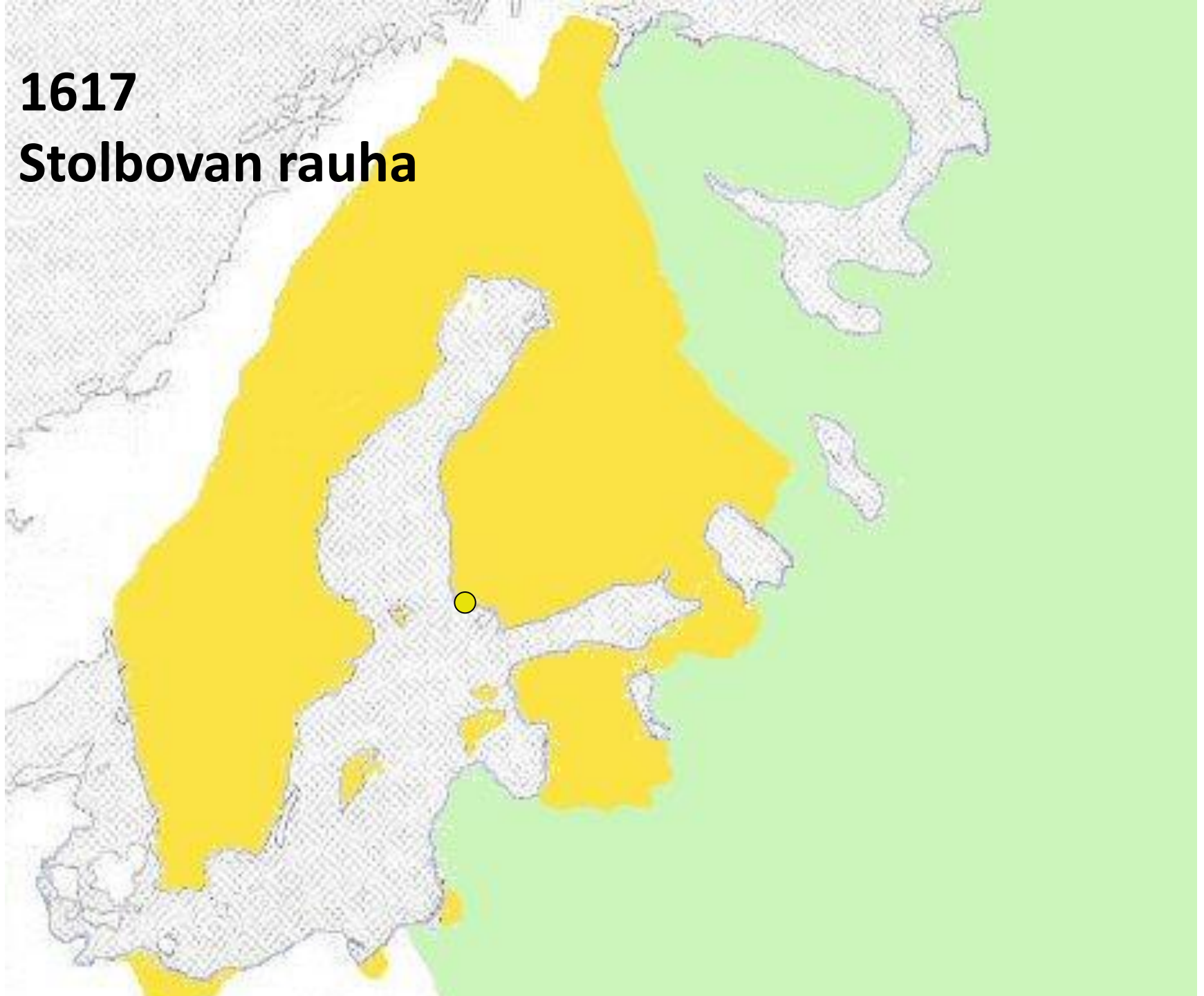
1595

Täyssinän rauha

1617

Stolbovan rauha

Suomen (ja Ruotsin) rajamuutokset

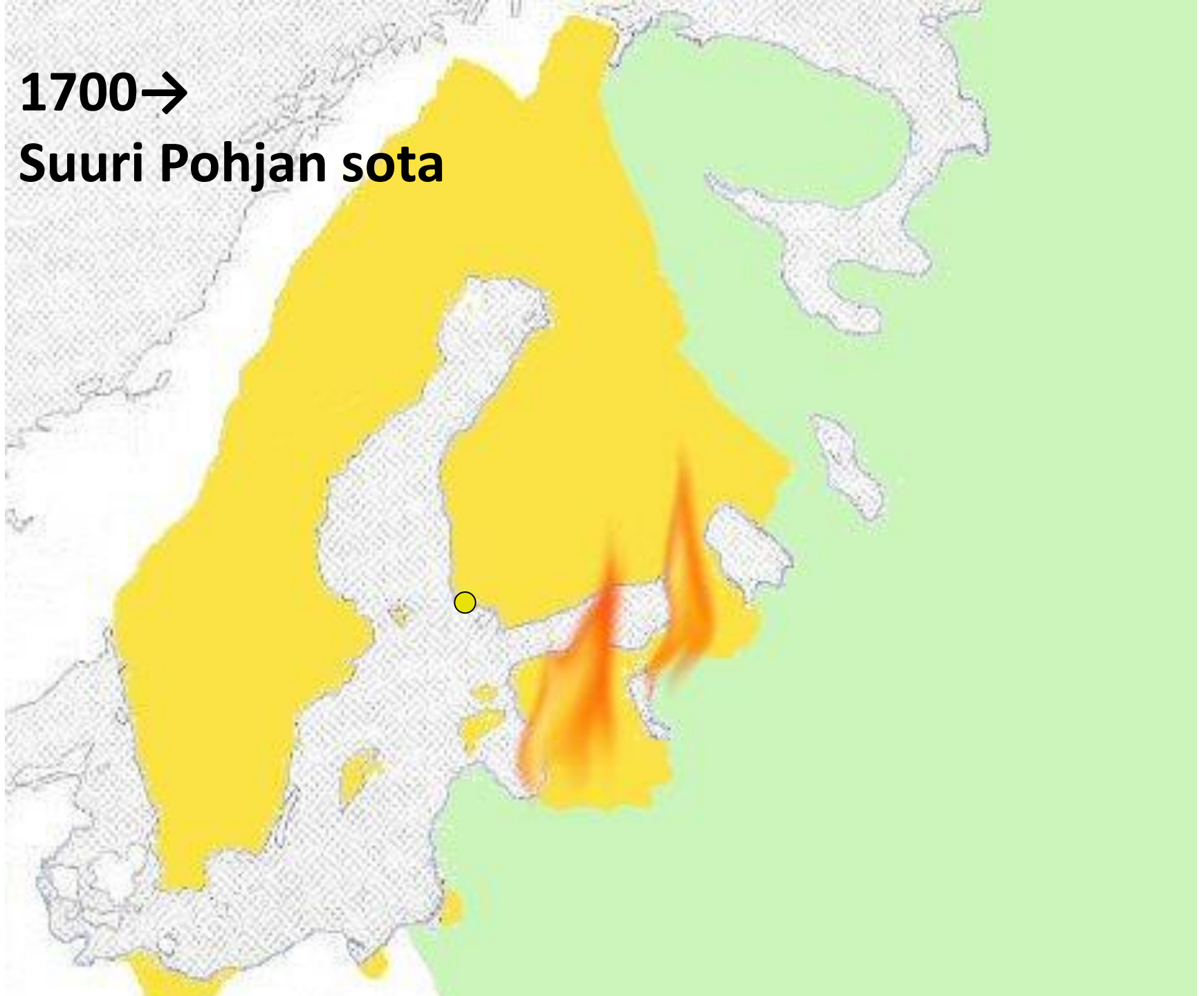
Stolbovan rauha 1617

- Ruotsi nousi 1600-luvulla suurvalta-asemaan.
- Stolbovan rauhassa se sai Venäjältä Käkisalmen läänin ja Inkerinmaan.
- Rauhan seurauksena Venäjältä sulkeutui reitti Itämerelle.

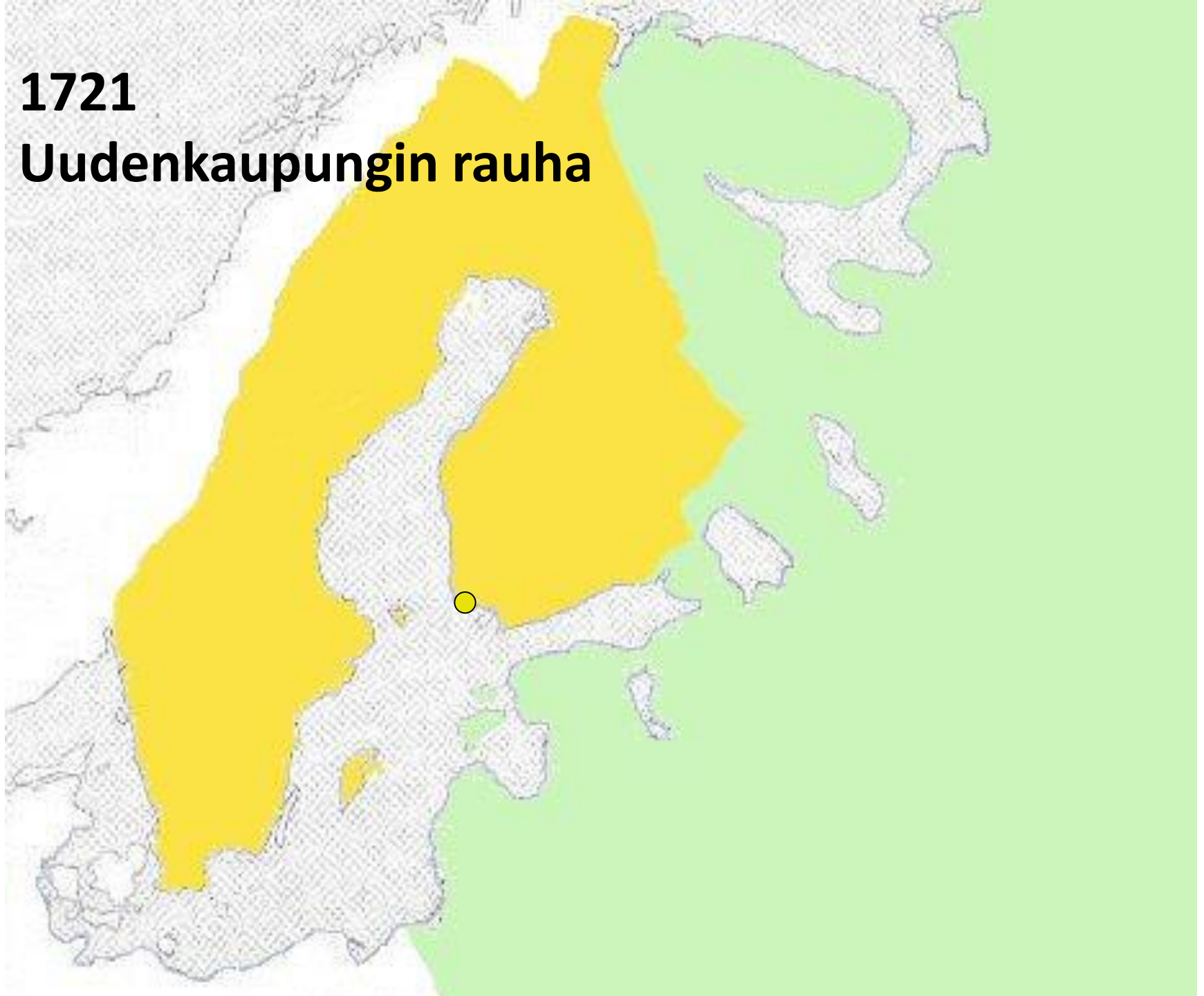
1700→

Suuri Pohjan sota

1721

Uudenkaupungin rauha

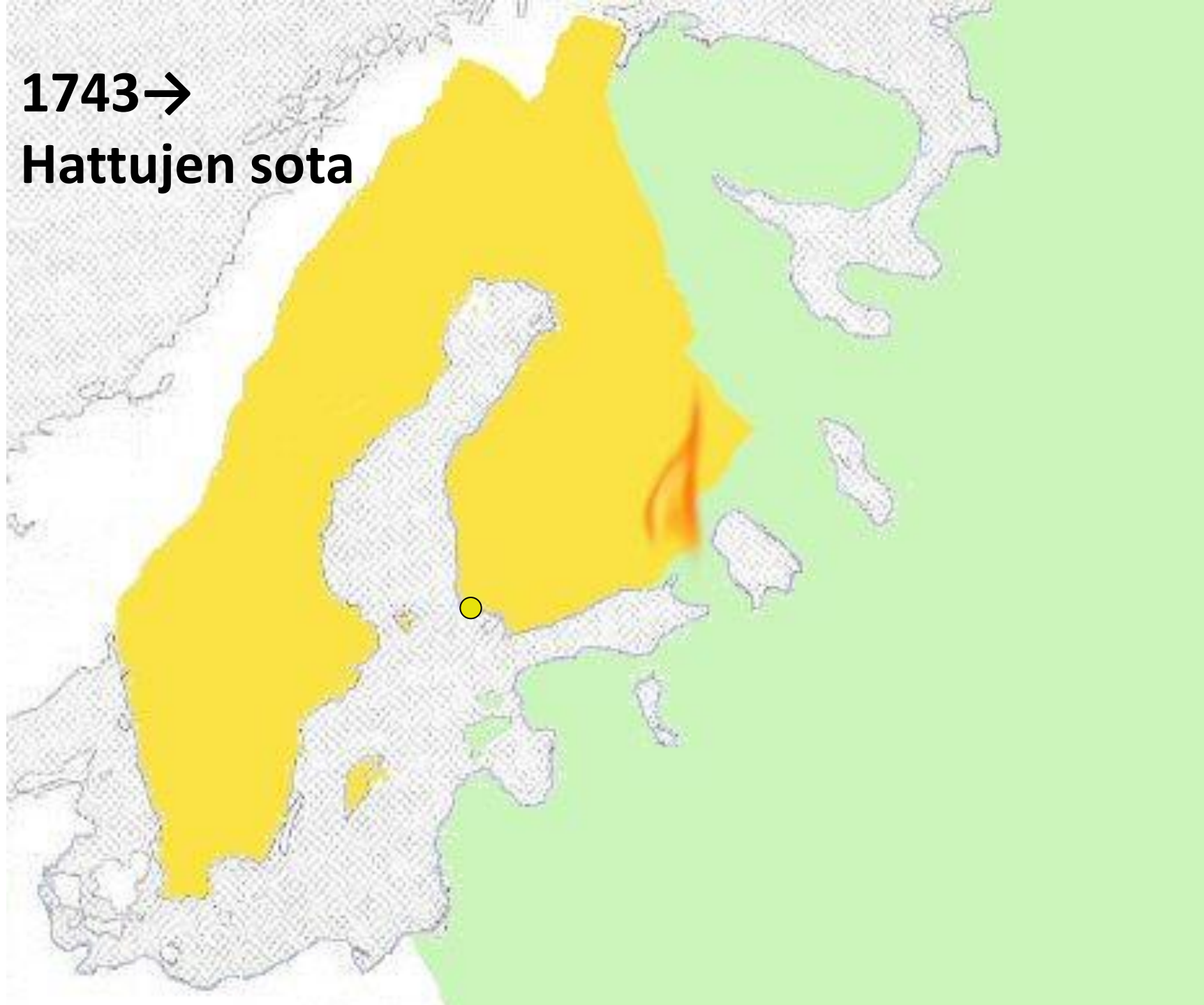
Uudenkaupungin rauha 1721

- Ruotsi menetti suurvalta-
aseman Suuren Pohjansodan
seurauksena.
- Uudenkaupungin rauhassa se
menetti itäiset alueensa,
muun muassa Stolbovan
rauhassa valloittamansa
Käkisalmen läänin.
- Venäjä alkoi Pietari Suuren
johdolla nousta
eurooppalaiseksi suurvallaksi.

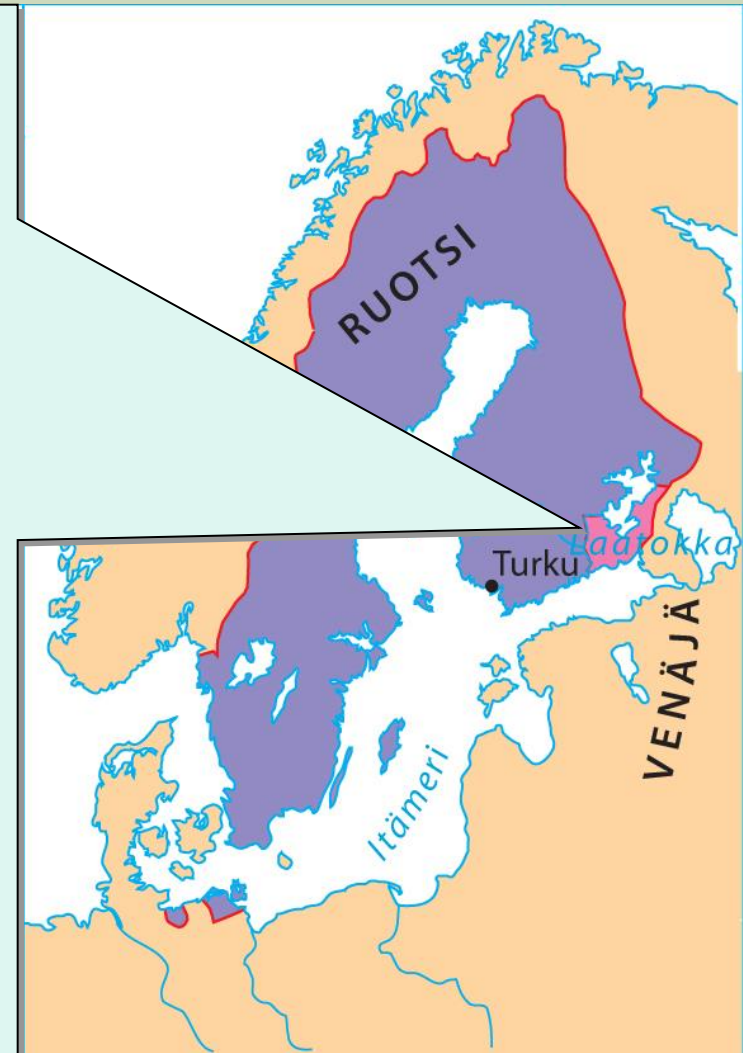
1743→

Hattujen sota

Turun rauha 1743

- Turun rauhan taustalla oli ns. hattujen sota. Ruotsin valtiopäivillä valtaan noussut hattupuolue kannatti Uudenkaupungin rauhassa Venäjälle menetettyjen alueiden valtaamista ja liittämistä takaisin Ruotsiin.
- Ruotsi hävisi hattujen sodan ja valtakunnan itäraja siirtyi lännemmäksi. Itäraja noudatteli Kymijokea.

1743→ Turun rauha ja sen jälkeen Napoleonin sodat

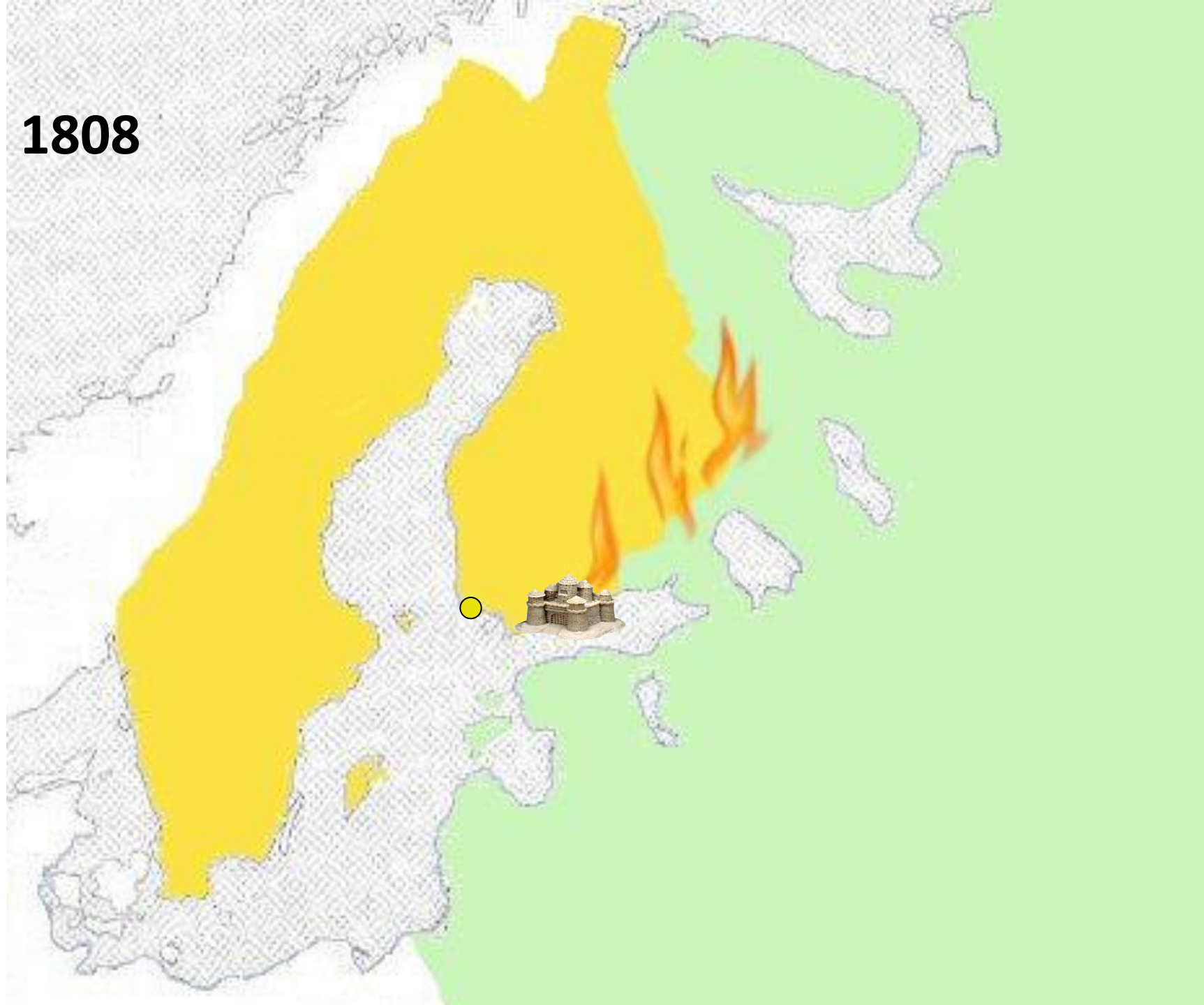

Haminan rauha 1809

- Suomen sodan seurauksena Suomi liitettiin osaksi Venäjän valtakuntaa.
- Ruotsin länsirajaksi tuli Tornionjoki.

1808

RUOTSI

Savonlinna

Sortavala

VANHA SUOMI

Lappeenranta

Käkisalmi

1721

1743

Hamina

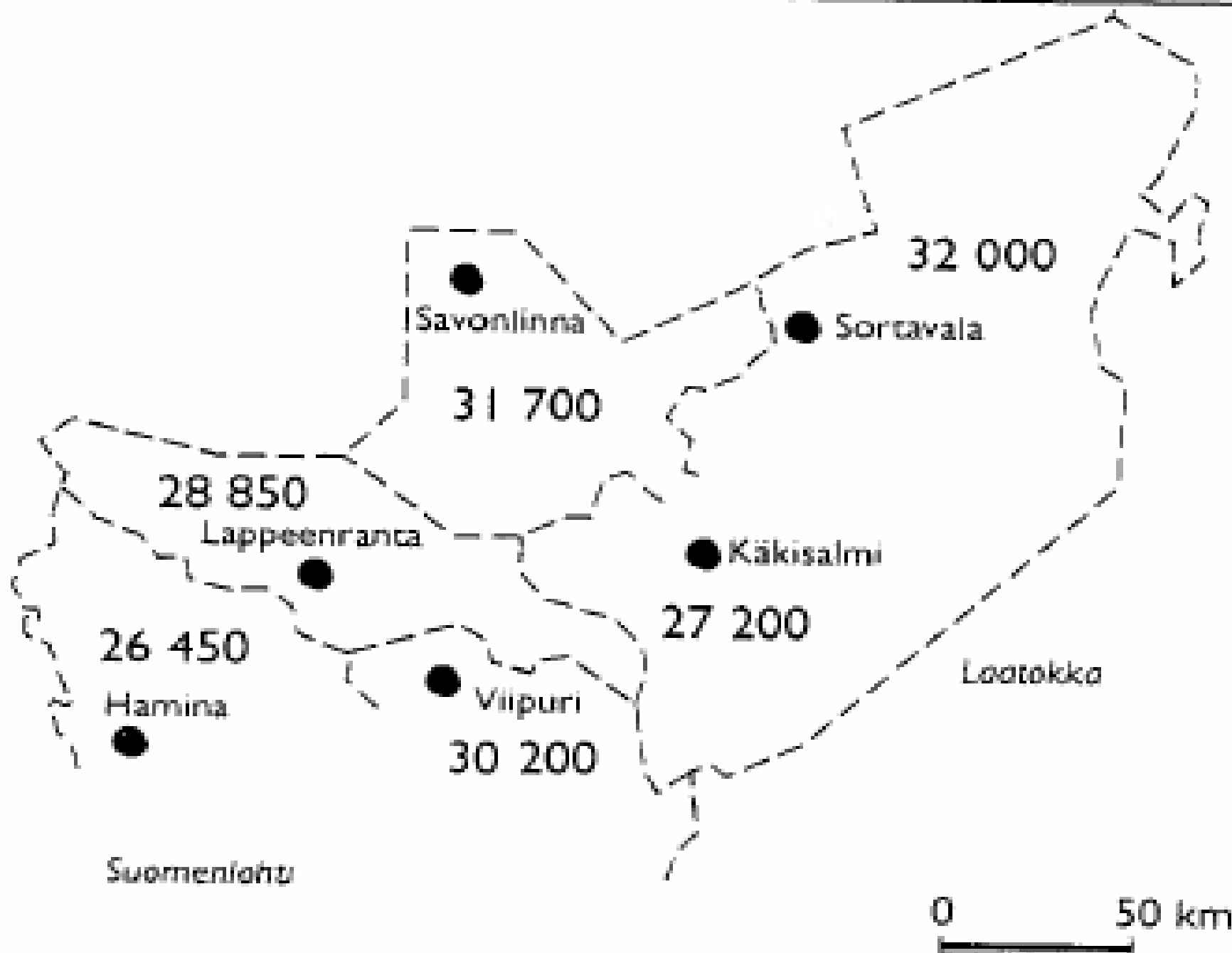
Viipuri

Laatokka

Suomenlahti

Pietari

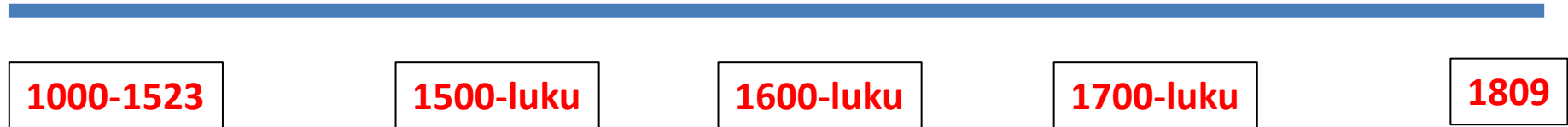
VENÄJÄ

Suomen hallitsijat

- Suomen viimeinen ruotsalainen kuningas = **K IV A**
- **Venäjä**n viimeiset keisarit: **PANAANI**
  - Paavali I, **Aleksanteri I**, **Nikolai I**
Aleksanteri II, **Aleksanteri III** ja **Nikolai II**, Itsenäisyys

Suomen varhaishistorian aikajana ja YO-kysymykset

Suomen varhaishistorian aikajana

S2017: Suomi Ruotsin suurvallan aikana

S2016: hyödyn aika

K2016: 1700-l linnoitukset

S2015: nuijasota

S2011: nuijasota

S2014: sotien merkitys Itämeren piirissä

S2009:

Suomi

Venäjään

S2013: Suomi Kustaa

S2012:

Venäjään

K2010:
ristiretket

K2013: Vaasan aikana

Iso- ja Pikkuviha

Suomi idän ja Lännen raja-alueena
S2010: Agricola

K2012:

Valistus Suomessa

1000-1500

1500-luku

1600-luku

1700-luku

1809

Muut:

K2009: Suomi osana Ruotsia

K2011: Sääty-yhteiskunta

K2014: Ruotsin vallan merkitys

K2015: Kirkon vaikutus Ruotsin vallan aikana

K2017: kristinuskon yleistyminen keskiajalta 1600-l

Suomen varhaishistorian aikajana ja YO-kysymykset

S2023/5 Ruotsin kehittyminen moderniksi valtioksi

K2023/5 Nuijasodan tulkinnat 20 p.

S2019/5 Aleksanteri I ja Suomen suuriruhtinaskunnan asema

K2022/5 Kustaa Vaasa ja reformaatio.

K2019/5 Hyödyn aika ja vapauden aika

K2021/5 Naisten asema keskiajalla

S2020/5 Suomen keskiajan historian lähteet ja niiden tulkinta

K2024/5 Sosiaalinen liikkuvuus 1600-luvun Ruotsissa

1000-1523

1500-luku

1600-luku

1700-luku

1809

S2022/5 Suomen kaupunkiverkon perustaminen.

S2021/5 Joet Suomen taloudessa (keskiajalta 1900-l alkuun).

S2021/4 Kuningatar Kristiina 1900-luvun näkökulmasta

S2018/5 Suomen asema Ruotsin valtakunnassa

K2020/5 EI OLLUT KYSYMYSTÄ!

Suomen varhaishistorian aikajana

S2017: Suomi Ruotsin suurvallan aikana

S2016: hyödyn aika

K2016: 1700-l linnoitukset

S2015: nuijasota

S2011: nuijasota

S2014: sotien merkitys Itämeren piirissä

S2009:

Suomi

Venäjään

S2013: Suomi Kustaa

Vaasan aikana

S2012:

Iso- ja Pikkuviha

K2010:
ristiretket

K2013:

Suomi idän ja
Lännen raja-alueena

S2010: Agricola

K2012:

Valistus Suomessa

1000-1500

1500-luku

1600-luku

1700-luku

1809

Muut:

K2009: Suomi osana Ruotsia

K2011: Sääty-yhteiskunta

K2014: Ruotsin vallan merkitys

K2015: Kirkon vaikutus Ruotsin vallan aikana

K2017: kristinuskon yleistyminen keskiajalta 1600-l

HI5 YO-kysymysten aiheita

- **Miten Suomesta tuli osa läntistä kulttuuripiiriä**
- **Kustaa III sota 1788 ja suomalaisten suhtautuminen.**
  - Liikkalan nootti ja Anjalan liitto
- **Kustaa Vaasan uudistukset.**
- **Ruotsin suurvaltakausi 1600-l Suomen kannalta.**
- **Suomen talous ja kulttuuri 1700-l (kustavilaisuus).**
- **Suomen erityisasema Ruotsin valtakunnassa.**
- **Suomesta osa Venäjää 1809.**
- **Ruotsin ristiretket Suomeen.**
- **Mikael Agricolan toiminta ja merkitys Suomessa.**

HI5 YO-kysymysten aiheita

- **Sääty-yhteiskunnan synty ja rakenne.**
- **Nuijasodan syyt ja vaikutukset.**
- **1700-l ajatusmaailma → hyödyn aikakausi.**
- **Isoviha ja pikkuviha.**
- **Suomi idän ja lännen raja-alueena.**
- **Suomen kehittyminen Kustaa Vaasan aikana.**
- **Suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin perusta Ruotsin vallan aikana.**
- **Sodat Itämeren ympärillä 1500-1700 –luvulla.**
- **Kirkon vaikutus Suomeen Ruotsin vallan aikana.**